

Ssz.	Település Név	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
61.	Palkovics																	
62.	Petrács												1					
63.	Petricz		1															
64.	Poják	3																
65.	Polák															1		
66.	Radics			1														
67.	Rasztovics																	
68.	Rátkovics						1											
69.	Roskó																	
70.	Rozsics	9																
71.	Schmerlitsek																1	
72.	Sikovics																	
73.	Stekovits	1																
74.	Sterlik	2																
75.	Strokay							1										
76.	Szajkovics	6																
77.	Szaradics	2							7									
78.	Szóka			1														
79.	Trestyén																	
80.	Vinkovics		1															
81.	Zsemlevics																1	
82.	Zvoronovics			1														
Családok száma		52	6	7	17	0	1	3	20	1	5	11	13	4	4	10	4	0

2007. LXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MŰHELY

---

181 MŰHELY

2007. LXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MŰHELY / Baranyi Judit: I-XV. Országos Érembiennále,
Sopron, 1977-2005. Áttekintő összegzés220

**Baranyi Judit: I-XV. Országos Érembiennále,
Sopron, 1977-2005.**

Áttekintő összegzés ²²⁰⁽²²⁰⁾

A kortárs magyar képzőművészet bemutatásának mind többféle lehetőségét kereste a 20. század második felének alkotói közössége, a művésztelepek, a vidéken egyre nagyobb számban letelepült művészek csoportjai. Ehhez csatlakoztak az önkormányzatok és közintézmények kezdeményezései, illetve a kulturális irányítás mind határozottabb, a művészeti életet decentralizáló törekvések támogatása.

Érdekesen indultak a képzőművészeti ágazatok egyre nagyobb számban meghirdetett biennáléi, illetve az egyes településekhez leginkább köthető egyéb kulturális programok periodikus jelentkezése. Mindehhez a kezdetekkor, azaz az 1960-as években, méltányos összegű központi támogatás, illetve a szervezést és lebonyolítást segítő központi intézményi támogatás (elsősorban a Múcsarnok bevonása) járult. Ezek a kezdeményezések, programok mind szélesebb körű érdeklődést biztosítottak a résztvevők és látogatók vonatkozásában egyaránt. Voltak helyek, ahol a festészet (Szolnok, Hódmezővásárhely, Szeged); másutt a grafika (a nagy hagyományú Miskolc, majd Salgótarján); a Kner Nyomda közelségétől inspirált Békéscsabai Alkalmazott Grafikai Biennále; Pécssett – egymást váltó években – a kerámia, illetve a kispasztika; Szombathelyen a Textilművészeti Biennále; Egerben az akvarell műfaja talált befogadó otthonra. Örvendetes, hogy valamennyi városban évtizedek óta változatlan érdeklődés mellett kerülnek megrendezésre ezek a tárlatok.

Sopron 1977-ben ünnepelte szabad királyi várossá nyilvánításának 700. évfordulóját. A város színes programokkal, fontos vállalkozásokkal, rendezvényekkel gazdagította a jeles évfordulót. A város ekkor vállalta fel a kortárs magyar éremművészet támogatását, befogadását; egy nemzetközileg is jelentősnek értékelt művészeti ágak teremtett rendszeres bemutatkozási lehetőséget az évfordulóra csodásan felújított Lábasházban. Az épületet az azóta elhunyt Nagypál Judit építész igényes tervei szerint alakították, az installációját (elsődlegesen a kiváló bemutatási feltételeket biztosító éremtárolókat) és a földszinti üzlethelyiségek változatos berendezéseit Fekete György belsőépítész tervezte.

A Kulturális Minisztérium és a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége elfogadta Sopron város meghívását. Alkotóink is komolyan vették az invitálást, a mai napig elmélyülten, az éremművészet sokféleségének szellemében, változatos tartalmi és formai koncepciókkal jelentkeznek két évente. A lebonyolítás feltételei módosultak ugyan (begyűjtés, tárolás, művek visszaadása stb.), de a város által működtetett Rendező Bizottság vállalja az operatív feladatok jelentős feltételeinek biztosítását, támaszkodva a Soproni Múzeum hathatós, önálló tevékenységére. Mai napig komoly gondot jelent a [182](#) megfelelő elektronikus és írott sajtó mozgósítása, „megnyerése”. Sokkal több figyelmet érdemel a Biennále megismertetése, ajánlása hazai és külföldi vonatkozásban egyaránt, (sajnos ez nem csak a Biennáléval kapcsolatos problémája az egész szakterületnek).

Ami a részvételt illeti, a soproni Országos Érembiennále mindig átfogó képet tudott és tud adni éremművészetünk helyzetéről, eredményeiről, a kísérletezésekről éppen úgy, mint a klasszikus megfogalmazású alkotásokról.

Kótai József: Lábasház, 1983, vert ezüst, Ø 4,5 cm

1977-ben – szerencsés egybeeséssel – Budapesten rendezték a FIDEM kiállítását (az éremművészek nemzetközi szervezetének bemutatóját), amelynek külföldi vendégei meglepetésükkel az Érembiennálét. A visszhang meglepetésről, pozitív elismerésről szólt, s többek között ez is hozzájárult ahhoz, hogy ezen fontos nemzetközi rendezvényen hazánkat megkülönböztető figyelemmel fogadják napjainkig. Bizonyíték erre az is, hogy azóta már két alkalommal (1994-ben és 2002-ben) ismételten hazánk lehetett fóruma ennek a jelentős nemzetközi kongresszusnak és seregszemlének.

A legkomolyabb feladatok egyike mai napig az érem műfajának definiálása, jelen törekvések befogadása, vállalása. A klasszikus érem „bronzból vagy nemes fémből készült, az egyik oldalán lapos relief, a másikon kép vagy – emlékérmek esetén – megfelelő szöveg szerepel. Lehet kerek, vagy ovális,

10 cm-ig érem, ennél nagyobb plakett”. Szerencsére már a 20. század első felében munkálkodó Beck Ö. Fülöp, majd Ferenczy Béni és még néhányan, többek között Vígh Tamás, Kiss Nagy András, Asszonyi Tamás és még jó néhányan jelentősen bővítették az elfogadott kritériumokat. Így 183 önálló kompozíciók, elvont témák, bontott felületek is hamar elfogadottá váltak ezeken az intim méretű, elsődlegesen kézbevételekre komponált darabokon, megtartva egyúttal az események, ismert személyek és egyéb témák megörökítésének lehetőségeit.

Borsos Miklós: Szabó Lőrinc,
1964, bronz, Ø 22 cm

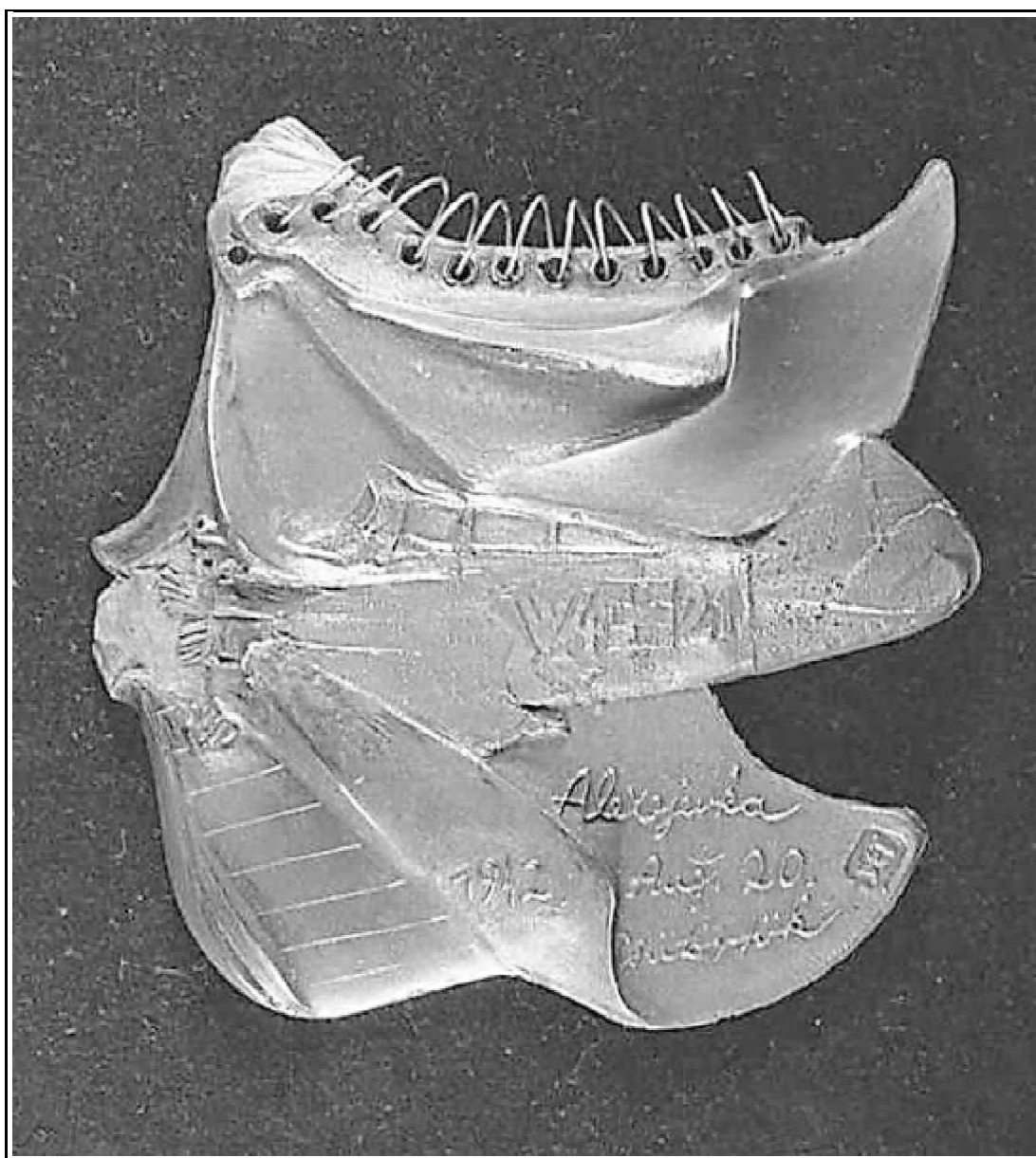
Vigh Tamás: Dienes Valéria (1879-1978),
2002, bronz, Ø 11,8 cm

Hamar kiderült, hogy már nemcsak bronzból, hanem másfajta fémből, márványból, műanyagból is létrehozhatnak érmészeink olyan műveket, melyek magukon hordozzák mindazt az igényt, amelyet az érem műfajával szemben támaszthatunk. Gazdagodott később a skála más anyagok: porcelán, kvarc, toll, papír, üveg, stb. megjelenésével. A Biennále a kezdetektől felvállalta a nyitottságot, az új kísérleti törekvések befogadását, bemutatását. Az idő többszörösen igazolta, hogy ezek a próbálkozások nem egy esetben hozzájárultak a későbbiekben a legkifejezőbb megoldásokhoz vezető úthoz.

Szerencsére ezt a nyitottságot sikerült megőrizni az eltelt harminc év során. Talán ez is magyarázza, mi teszi vonzóvá a részvételt a fiatal alkotók számára. Otthonosan mozognak a Biennálén, nem egyszer pályakezdők első sikereinek is örülve. Ez az érdeklődés jelenti a folyamatos megújulást, a mind sokoldalúbb megismerésének lehetőségét a mai magyar éremművészet eredményeinek. Vonzó lehet a rendezők azon törekvése is, hogy minden alkalommal ajánlásképpen megjelöljenek olyan aktuális témákat

(évfordulók, jeles alkotókhoz kötődő események stb.), amelyek megjelenítése üdvözlendő lehet. Nem direkt befolyásolás a cél, hanem a figyelem felkeltésén keresztül orientálás egy-egy témára. Az évek során nem egy sikeres érem köthető ehhez.

Komoly erőfeszítést jelent a részvétel feltételeinek fenntartása, finansziális háttérének biztosítása, a kiosztásra kerülő díjak, illetve a nívós katalógus megjelenítéséhez szükséges lehetőségek megteremtése. A kezdeti központi támogatás egyre inkább 184 háttérbe szorult, s a feladatokhoz minden területen felnőttek a helyi szervek: az ön-kormányzat, a múzeum, s a támogatást díjadományokkal is biztosító intézmények együttesen vállalták, s a mai napig sikeresen biztosítják a Biennále vállalását; azaz folyamatosan színvonalas körülményeket teremtve mutatják be a magyar éremművészet legújabb eredményeit, legjobb alkotásait. A díjak adományozásának színessége, a tendenciák, a tehetséges új generációk, az egyes évfordulók emlékét megörökítő munkák elismerése – a Képző- és Iparművészeti Lektorátus által összehívott rangos zsűri munkáján keresztül – objektív megismerési lehetőséget jelent az alkotóknak és látogatóknak egyaránt.

Soltra E. Tamás: Pilótasors VIII,

1999, bronz, 9x9 cm

íj. Szlávic László: V.D. születésnapjára – Műterem III,
2002 fa, vegyestechnika, 9x9 cm

Külön kell szólni a Biennále nagydíjáról, amely Ferenczy Béni (1890–1967) kiváló szobrász és érmész nevét viseli, Győr-Moson-Sopron megye Önkormányzatának nagydíjaként, mintegy felvállalva és példának állítva a művész életpályájának gazdagságát, munkásságának, emberi és szakmai tartásának tisztaságát, orientáló erejét. Ferenczy Béni alkotói pályájának olyan részét képezik érmei, amelyet a klasszikus alkotói módszer, az igényesség és a szakmai sokoldalúság mellett a humánus, a finom érzékenység jellemzi. A nagydíjjal kitüntetett kiállító művész megkapja a díj mellé Ferenczy Béni „Pro arte” c. érmét – első alkalommal a művész özvegyének jelenlétében történt mindez.

Sopron város kiemelt díja a „Civitas fidelissima”, ehhez mívés vert ezüst érem is járul, honorálva a városhoz, a Biennáléhoz kötődő kvalitásos munkák elismerését. A további díjaknál két egyéni adományozóról szükséges közvetlenül is említést tenni: Kótai József soproni születésű ötvösművész „a

legfiatalabb tehetséges alkotók egyikének” alapított díjat, a szegedi Szabó Géza ötvösmester díja „a legjobb vertérem tervezőjének” kerül odaítélésre. Emellett első alkalomtól a Roisz Vilmos-alapítvány a múzeum gyűjteményét gyarapító vásárlás céljait szolgálja.

185 1977–2005 között 15 országos Érembiennále került megrendezésre; alkalmanként 90 körüli kiállító szereppel, kiállításonként 300 körüli munkával. A Lábasház nagy termében a jól variálható tárolókban változatosan lehet csoportosítani a műveket, a stíláriális összetartozásokat, tendenciákat, egy-egy alkotó műveit együtt tartva – jól segítve a látogatóknak a mind elmélyültebb megismerést, eligazodást, az értékrendekhez közeledést.

Tornay Endre András: Menny és pokol X, 1992, bronz, Ø 13 cm

Minden biennalén kiemelt figyelem kíséri az előző tárlat nagydíjasának önálló kamara-kiállítását, amely a kisteremben szerepel. Az eddigi nagydíjasok névsora – úgy gondolom – nem szorul különösebb magyarázatra. Tekintélyt és elismerést kiváltó, tisztelettől övezett alkotókról van szó, de egyben a soproni Országos Érembiennále eredményességéről is: Borsos Miklós 1977; Vígh Tamás 1979;

Lugossy Mária 1981; Kiss Nagy András 1983; Tornay Endre András 1985; Kiss György 1987; Gáti Gábor 1989; Szöllőssy Enikő 1991; Meszes Tóth Gyula 1993; Soltra E. Tamás 1995, 2005; Budahelyi Tibor 1997; Holdas György 1999; Ligeti Erika 2001; Csikai Márta 2003; ifj. Szlávics László 2005.

Megfigyelhető, hogy az éremművészet olyan missziót is felvállal – már a múlt század huszas éveitől –, hogy biztosítékot igyekszik nyújtani szobrászainknak és érmészeinknek a köztéri alkotásokra szóló megbízások, nagyobb munkák megvalósításának hiánya következtében kialakult szakmai megjelenés igényére, illetve az érem műfaján keresztül értékes témák megvalósulására váró gondolatok felvetésére. Nem pótcselekvés, de az éremművészet ezekben az időszakokban is hihetetlenül gazdagodik, 186s ugyanakkor talán sikerül előbbre vinni alkotóink önmegvalósításának többféle formáját (megbízások, pályázatok irányába).

Az évek során – sajnos – sok alkotótól kellett elbúcsúznunk, munkásságuk jelentős darabjai szerencsére a Soproni Múzeum egyre gazdagabb gyűjteményében őrzi emléküket. Borsos Miklós, Kiss Nagy András, Duray Tibor, Csiky Tibor és a most fel nem soroltak munkássága orientáló szerepet is felvállalt a különböző érmészeti műfajokban a tradicionálistól a szabadon választott témájú, eredeti formai megoldásokkal készült munkák során át. Teljesebb a felsorolás Szabó Iván, Cs. Kovács László, Osváth Mária, valamint a Soproni érdekekért sokat tevékenykedő Renner Kálmán megemlékezésével.

Kiss Nagy András: Az életért, 1980, bronz, Ø 9,9 cm

Érdekesen alakult a fiatal érmészek egyre szélesebb körű érdeklődése. Ehhez kellett a főiskolai merev keretek oldódása, melynek következtében a legtehetségesebb hallgatók bemutatkozási lehetőséget kaptak néhány év óta – sikeresen. Itt kamatozik igazán a Biennále indulásakor felvállalt, s következetesen megőrzött „nyitottság”, hisz oldottan dolgozva így lehetőség van esetenként a bemutatkozásra, megmérettetésre, s a kedvező fogadtatásra. Ez záloga is egyben a Biennále jövőjének, hisz az alkotók munkássága egyben a sikert is jelenti. Ettől függetlenül előfordul, s a jövőben is lesz rá példa olykor, hogy némely megoldás „borzolja” a kedélyeket (a homokérem, a madártoll-kompozíció, a narancshéj plasztika stb.); ekkor kell hihetetlen türelemmel, megértéssel fogadnia ezeket a munkákat szakmabelieknek és befogadó nézőknek egyaránt, hisz korunk megannyi benyomása, hatása tükröződik ezeken a megjelenési formákon, amelyek az esetek [187](#)többségében letisztulva szereznek maguknak további létjogosultságot a művészetben. A direkt elutasítás, netán tiltás nem vezet sehova, ezt tanúsíthatjuk néhányan, akik átéltek a „kulturpolitikai irányelvek” megannyi változatát.

A Soproni Múzeumnak egy nagy sikerű vállalkozása kapcsolódik az Országos Érembiennáléhoz.

Mindig a Biennálét követő évben megrendezi az ottani díjazottak csoportos bemutatóját, ahol érmeik mellett más munkáik is szerepelhetnek. Így teljesebb kép nyerhető tevékenységükről; szívesen vesznek részt, s ezzel szorosabbá válik kapcsolatuk Sopronnal is, ami mindenféleképpen nyereség a jövő szempontjából.

A művészek igen sokoldalúan foglalkoznak az érmészet korábban jelzett definíciós kérdéseivel a Biennálén kívül is. Különböző programokkal, kiállításokon keresztül próbálják feszegetni a műfaji határokat: „Majdnem érem; Az érem harmadik oldala.” Átütő sikert, eredményt, új megfogalmazást ez idáig nem sikerült meggyőzően kialakítaniuk. Nehéz is ezeket a határokat újra fogalmazni, hisz pillanatokon belül a kisplasztika műfaji kritériumaihoz jutnak el. Véleményem szerint nem is ez az elsődleges feladata az érmészetnek, s ezen belül az Érembiennálénak: megtartva eddigi eredményeit, őrizve a hagyományokat, vállalja fel napjaink új igényeihez, a megjelenítéshez szükséges formák és anyagok harmóniájának megtalálását. Legszebb példa erre Lugossy Mária munkássága, aki a biennálék során több alkalommal is meglepő kifejezési formákat és tartalmakat tudott felvonultatni a legmodernebb anyagok felhasználásával, nem egyszer súrolva a kisplasztika műfaji határait. Ismét a biennále nyitottsága igazolódott: több jelentős nemzetközi kiállításon szerzett rangos elismerést ezekkel az érmekkel, igazolva egyben az új formák új anyagok egységes megjelenítését a tartalommal.

A Biennále keretén belül örvendetesen született újjá, vált egyre izgalmasabb kiállítási anyagrésszé a vert érmek csoportja. Egyre több intézmény, esemény évfordulójára igényesen tervezett és kivitelezett vert érmek kerülnek emberközelbe, válnak elérhetővé az érdeklődők számára. Méltón gazdagítják legszebb darabjai a Biennále ezen reneszánszát élő műfaját.

Az Országos Érembiennálét kísérő katalógusok támogatják a kiállító művészek megismertetését itthon és külföldön (angol és német mutációval). A rendezők a kezdetek óta fontosnak tartják ezen igényes kiadványon keresztül is segíteni a Biennále jobb megismerését, a mai magyar éremművészet propagálását. Köszönet érte.

Végül hadd említsek néhány személyes mozzanatot: 1977–1999 között magam is tevékeny részese voltam valamennyi Érembiennálénak, tartalmi és manuális munkáinak. Voltak gondjaink, nehézségeink, de ettől függetlenül izgalmas, szép szakmai feladat volt. Állítom, kevés olyan tárlat van az országban, ahol a múzeum érdemi munkatársai beosztásuktól függetlenül végeztek el valamennyi munkát, a rendezési segédmunkától a világítás szereléséig, üvegtisztításig. Meglepően sokoldalú munkatársai vannak a Soproni Múzeumnak: jó emlék számomra, hogy az azóta szintén nyugdíjas Askercz Évával együtt miként lehettünk e tevékenység irányítói és technikai munkatársai is egyben. Jó volt, szép volt, köszönet érte mindenkinek.

Összegzésül elmondható, hogy a magyar éremművészet legjelentősebb fórumává vált évek során a soproni Országos Érembiennále meghitt hangulatú, megbecsülést sugalló világa, ahol az alkotók és befogadók, azaz a művész és közönség egymásra találásának nem [188](#)egyszer szép pillanata volt tetten érhető alkalmanként. A folytatásnak megvannak – szerencsére – azok a kinyilvánított szándékai, ami egyben azt is jelenti, hogy ennek feltételeit is biztosítani fogják a Biennálét eddig is sajátjuknak vállaló soproniak.

Elérkezett a XVI. Országos Érembiennále ideje, ami egyben azt is jelenti, hogy éppen harminc évvel ezelőtt indult útjára ez az országos tárlat, amely az eltelt idő alatt megizmosodott, egyre nagyobb hazai és nemzetközi érdeklődés kíséri eredményeit. A mostani tárlaton is lankadatlan érdeklődés mellett igen színes, változatos anyaggal szerepelnek régi és új alkotók.

Sz. Egyed Emma: Mária-kút (Orsolya-tér, Sopron) 1995, bronz, Ø 11cm

A Biennálénak van egy megrendítően szép, szimbolikus mozzanata. Kiss Nagy András szobrászművész, a modern magyar éremművészet egyik legkiemelkedőbb alkotója, sokban megújítója, a soproni Érembiennále markáns egyénisége tíz évvel ezelőtt távozott el közülünk. Felesége, Miklósi Mária festőművész díjat alapított ezévtől „Kiss Nagy András emlékére”. Első alkalommal a XVI. Biennálén a művész özvegye adja át Szanyi Péter szobrászművésznek, egy Kiss Nagy András érem kíséretében, ami a jövőben minden alkalommal a díjjal jár. Ez a gesztus inspirálhatja az alkotókat annak a magas színvonalú, nemzetközileg is elismert tradíciók megőrzésére, folytatására, amelyet Kiss Nagy András életműve jelent a kortárs éremművészetben. Emlékezzünk így is a kiváló alkotóra.

Az eltelt harminc év eredményei művészek, közönség és az intézmények számára egyaránt szép példáját jelentik annak, érdemes folytatni, kell folytatni, s eredményei alapján sikeresen lehet folytatni a soproni Országos Érembiennalét.

189 Molnár László: A Nádasdy huszárok soproni emlékművének története

Az első világháború során 1914 szeptemberében a cári orosz hadosztályok elfoglalták Kelet- és Közép-Galíciát Lemberg (Lvov) városával, körülzárták a Monarchia legerősebb várának kiépített Przemysl, majd elérték a Kárpátok vonalát, az Uzsoki szorosnál áttörtek, és október 4-én megszállták Máramarosszigetet. Az orosz hadvezetés decemberre tervezte az akkor 120 ezres Krakkó városának és várának elfoglalását, amellyel megnyílt volna az út Szilézia és Csehország, a két ipari központ megtámadására. Az összevont hatalmas seregeket akkor nevezték el megállíthatatlan „orosz gőzhengernek”. A Kárpátok és Krakkó között védekező osztrák-magyar hadseregek ellen a háború addigi legnagyobb támadása indult meg december elején.²²¹⁽²²¹⁾

Limanova, a Monarchia nyugat-galíciai községe Krakkótól 58 kilométerre, a Dunajec folyó közelében, egy vasútvonal mentén feküdt, elfoglalása az orosz támadás elsőrendű célja volt.²²²⁽²²²⁾ Limanovánál különösen kemény és véres harcokat vívott az 5. és 14. honvéd és a 10. közös huszárhadosztály, amelynek egyik egysége volt a 9. huszárezred. A katonák abban a tudatban harcoltak, hogy honvédő háborút vívnak, ezt igazolta előttük, hogy a harcok a Monarchia államhatárán belül és közvetlenül Magyarország határa mentén, védekező jelleggel folytak (1. kép).

A huszárok, természetesen gyalogosként harcolva, 1914. december 8-ra virradó éjjel fejlődtek fel a Dunajec völgyében, a lukovica magaslatra vontatták fel ágyúikat. Három napon át tartották állásaikat a lavinaszerűen érkező orosz támadások ellen.²²³⁽²²³⁾ A huszárezrednek huszonnyolc tisztje és háromszáztizennyolc altisztje, közlegénye halt hősi halált. Az ellentámadás során esett el a parancsnok, Muhr Ottmár ezredes, tormási Bauer Ottó, soproni származású hadnagy és a soproni Kaszinó tagsági adataiból ismert Leonard Thun-Hohenstein százados, Hajas Dezső és Mohr Egon főhadnagyk, továbbá Haller József tartalékos hadnagy.²²⁴⁽²²⁴⁾ Hetekig tartó küzdelemben, nagy áldozatok árán a Monarchia csapatai visszaszorították az orosz erőket a Dunajec mögé és Magyarország területét is megtisztították a cári csapatoktól. Az osztrák-magyar haderő embervesztései az 1914-es évben csak a keleti harctéren 800 ezer fő körül voltak.²²⁵⁽²²⁵⁾ A 9. Nádasdy huszárezred legénysége Sopron, Vas és Zala megyéből származott. Soproni laktanyájuk 1881–1882-ben épült 20 hold területen a Baross úton, ahol 520 ember állomásozott 674 lóval. A kaszárnyához két fedett és nyolc nyílt lovarda tartozott.²²⁶⁽²²⁶⁾

Az emlékmű létesítésének története 1922-ben kezdődött. A trianoni békediktátum megszüntette a korábbi, császári és királyi alakulatokat, közöttük a 9-es Nádasdy huszárezredet, helyükbe a 3. honvéd huszárezred költözött Sopronba. A város törvényhatósági bizottsága elhatározta, hogy emléktáblát helyez el a kaszárnya falára. Tudomást szereztek erről a volt 9-es huszárok, bekapcsolódtak a gyűjtésbe és a kaszárnya nyilvánosságtól ¹⁹⁰elzárt udvara helyett impozáns emlékművet állítottak köztéren, a Deák tér egyik legszebb pontján.²²⁷⁽²²⁷⁾ Ameddig a Mátyás király utcát nem nyitották meg, az emlékmű akkor zártabb területről nézett keletre, a később épült Teológia irányába.